

فصلنامه بین المللی قانون یار

License Number: 78864 Article Cod: 2020S4D15SH1M37 ISSN-P: 2538-3701

قاچاق انسان در نظام کیفری جمهوری اسلامی ایران

(تاریخ دریافت ۱۳۹۹/۰۳/۱۵، تاریخ تصویب ۱۳۹۹/۰۹/۱۲)

دکتر سید مجتبی موسوی^۱

دکتر علیرضا مرزبانی

سرتیپ دوم ستاد

چکیده

طرح مساله: قانون مبارزه با قاچاق انسان در سال ۱۳۸۳ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید. در این تحقیق این قانون با توجه به موازین بین المللی مورد تحلیل قرار می گیرد. روش: این پژوهش به روش توصیفی و تحلیل حقوقی صورت گرفته و در تنظیم پژوهش از روش اسنادی و کتابخانه ای استفاده شده است. یافته ها: قاچاق زنان و کودکان، قاچاق مهاجران و قاچاق اعضا و جوارح انسان، اشکال شناخته شده تجارت غیرقانونی و سودآوری هستند که در قرن بیست و یکم توسط گروه های جنایی فراملی به صورت سازمان یافته وقوع می یابند. ارتکاب این عمل مجرمانه آثار انسانی، اخلاقی، اجتماعی و اقتصادی مخربی بر جای می گذارد و به این جهت در سطوح بین المللی و ملی مورد توجه قرار گرفته است.

نتایج: این قانون که گام مهمی در جهت مبارزه با پدیده قاچاق انسان در ایران محسوب می گردد، نارسایی های زیادی دارد. از جمله این نارسایی ها عبارت اند از آن که گروه یا دسته مرتکب جرم در قانون تعریف نشده است؛ در مواردی که خصوصیات «سازمان یافته» و «فراملی» بودن این جرم توجه نشده و حمایت از بزه دیدگان مدنظر قرار نگرفته است.

روش تحقیق: در این پژوهش به بررسی قاچاق انسان در اسناد بین المللی و حقوق داخلی

^۱ نویسنده مسئول

میردازیم روش تحقیق در این پژوهش در مقام توصیف و تحلیل مباحث مرتبط با جرم قاچاق برپایه قانون قاچاق انسان در حقوق کیفری با گردآوری اطلاعات از طریق روش کتابخانه‌ای و با مراجعه به منابع مکتوب و مستندات کتابخانه‌ای و استفاده از منابع اینترنتی می‌باشد.

مقدمه

پدیده قاچاق انسان به انگیزه بهره کشی جنسی و یا بردگی و یا کار اجباری و یا برداشت اعضا و جوارح امروزه به یک معضل جهانی تبدیل شده و این قضیه باعث شده که اکثر کشورهای جهان اقدام به تصویب قوانین و اتخاذ تدابیری در زمینه جرم انگاری پدیده قاچاق انسان نمایند به طوری که اکثر کشورها به خاطر ارتباطی که این مسأله با کشورهای دیگر دارد با تشکیل کنفرانسها و گردهم آیی ها و با تصویب * و کنوانسیونها به صورت مشترک به اتخاذ تدابیری برای جلوگیری از جرم قاچاق انسان پرداخته اند. تا جایی که حتی سازمان ملل را نیز مجبور به اتخاذ تدابیری در این مورد نموده در کنوانسیونهای مختلف برای کاهش و یا جلوگیری از این اعمال زشت اقداماتی انجام داده است کشور ما نیز که یک کشور اسلامی است بیش از پیش در معرفی معضلات ناشی از این جرم قرار گرفته و مسأله ای که می رود تا حیثیت نظام اسلامی را در جهان به باد می دهد از آنجا که ما مدعی اسلام و جامعه ای اسلامی هستیم بیشتر زیر ذره بین رسانه های خبری دنیا هستیم و در این مسأله نیز باید کوشا تر باشیم هر چند این مسأله در کشور ما جنبه تاریخی دارد اما بعد از انقلاب و خصوصاً در چند سال اخیر به علت رشد فقر بیش از اندازه و محدودیتهایی که برخی خانواده ها بیش از اندازه در تربیت فرزندان خود اعمال می کنند باعث فرار دختران از خانه و یا فروش دختران توسط سرپرست خانواده آنها شده و گسترش زمینه های قاچاق و شود آور بودن آن برای قاچاقچیان بیشتر از گذشته قاچاق دختران - زنان و پسران به انگیزه های مختلف را باعث شده است و مروری بر سایتها خبری و نشریات جهانی در طول چند سال اخیر خبرهایی که دل هر انسانی را به درد می آورد باعث سرافکندی کشورمان در جهان می شود دلیل ادعای ماست به خاطر اهمیت این موضوع و ضرورت اندیشیدن تدابیری فوری برای جلوگیری از پدیده قاچاق انسان بر خود لازم دیدم که دست به پژوهشی در این زمینه بزنم تا با روشن کردن ابعاد فاجعه راهکارهایی را ارائه دهم تا سهم خود را هر چند اندک جلوگیری از این معضل انجام داده باشم امیدوارم مسئولین محترم مملکتی توجهی به این مسأله بنمایند و در کاهش زمینه های بوجود آورنده این جرم اقدامات لازم را انجام دهند.

بخش اول: تفاوت قاچاق انسان، قاچاق مهاجر با قاچاق کالا

اصطلاح‌های قاچاق انسان و قاچاق مهاجر که اغلب به جای یک‌دیگر به کار می‌روند، گرچه با یک‌دیگر وجوه مشترک دارند، اما تمایز قائل شدن بین آن‌ها حائز اهمیت است. زیرا روشی که در بررسی این معضل استفاده می‌شود و نحوه‌ی برخورد با قربانیان متفاوت خواهد بود. قاچاق انسان به جرایمی اطلاق می‌شود که افراد مهاجر به‌نقل مکان مجبور شده‌باشند و از آنان در این راه بهره‌برداری شود. در هر مرحله از روند مهاجرت، قاچاق انسان مستلزم جذب، انتقال، یا تحویل افراد با فریب یا اعمال زور و با هدف بهره‌برداری و سوءاستفاده است. بهره‌برداری معمولاً جنسی است اما امکان دارد شکل کار اجباری، سرقت اندام‌های بدن، یا فرزندخواندگی غیرقانونی به‌خود بگیرد. اما قاچاق انسان به فراهم کردن شرایط ورود غیرقانونی فرد از طریق مرزها مربوط می‌شود. اما در قوانین بین‌المللی ماده‌ای تحت عنوان «قاچاق» (که به‌موضوع مهاجرت در سطح بین‌الملل پی‌دازد)، وجود ندارد. موضوع قاچاق انسان، ممکن است خطراتی شدید برای ایمنی شخصی، ازدست‌دادن همه‌ی حقوق قانونی، و کرامت شخصی را دربرگیرد. اما در مقابل، قاچاق مهاجران، به‌صورت جابه‌جایی غیرقانونی اشخاص از طریق مرزهای بین‌المللی (به‌منظور کسب منفعت مالی)، تحت پروتکل «قاچاق مهاجران» سازمان ملل تعریف شده‌است؛ درحالی‌که قاچاق انسان، استثمار متعاقب را در پی دارد، تصور بر این است که خدمات قاچاق‌چیان با رسیدن مهاجران به مقصدشان پایان می‌یابد. اما گاهی مواقع در ابتدای سفر فردی که قاچاق می‌شود مشخص نیست که این کار در گروه قاچاق انسان یا قاچاق مهاجران جای می‌گیرد، زیرا تا مراحل بعدی ممکن است فریب، استثمار، و سوءاستفاده‌های حقوق بشری آشکار نباشد. همین‌طور ممکن است مهاجران قاچاق‌شده در طول راه یا پس از رسیدن به مقصد، قربانی سوءاستفاده‌ها و نقض حقوق بشر شوند.

الف- تعریف قاچاق انسان

قاچاق انسان یک پدیده بسیار گسترده جهانی است و شاید اساسی ترین گام در جهت شناخت و جمع آوری اطلاعات در این خصوص ، تعریف کردن قاچاق انسان باشد. بنابراین محققان و سیاستگذاران کشورهای مختلف از جمله ایران و سازمان های بین المللی برای این که بتوانند رویکردهای خود را درباره قاچاق انسان هماهنگ کنند باید تعریف مشترکی از قاچاق انسان داشته باشند و در حقیقت مفهوم قاچاق انسان به عنوان یک مقوله بین المللی در همین سال های اخیر مطرح شده است. قاچاق انسان در ایران با توجه به قانون مبارزه با قاچاق انسان در ماده یک قانون فوق چنین تعریف شده است ؛ قاچاق انسان عبارت است از:

الف (خارج یا وارد ساختن و یا ترانزیت مجاز یا غیرمجاز فرد یا افراد از مرزهای مشترک به اجبار و اکراه یا تهدید یا خدعه و نیرنگ و یا با سوء استفاده از قدرت یا موقعیت خو یا سوء استفاده از وضعیت فرد یا افراد یاد شده به قصد فحشاء یا برداشت اعضاء و جوارح ، بردگی و ازدواج.

ب (با تحویل گرفتن یا انتقال دادن یا مخفی نمودن یا فراهم ساختن موجبات اخفاء فرد یا افراد موضوع بند (الف) این ماده پس از عبور از مرز با همان مقصود. همچنین براساس ماده (۲) همین قانون ، اعمال زیر نیز در حکم قاچاق انسان محسوب می شود :

الف (تشکیل یا اداره دسته یا گروه که هدف آن انجام امور موضوع ماده یک این قانون باشد.

ب (عبور دادن (خارج یا وارد ساختن و ای ترانزیت) ، حمل یا انتقال مجاز یا غیرمجاز فرد یا افراد به طور سازمان یافته برای فحشاء یا سایر مقاصد موضوع ماده یک این قانون هر چند با رضایت آنان باشد.

ج (عبور دادن (خارج یا وارد ساختن و یا ترانزیت) . حمل یا انتقال غیرمجاز افراد به قصد فحشاء هر چند با رضایت آنان باشد. بنابراین با توجه به مواد یک و دو قانون فوق ، قاچاق انسان عبارت است از خارج ساختن یا ترانزیت مجاز یا غیرمجاز فرد یا افراد (اعم از زن یا مرد

(از مرز کشور با توسل به اجبار و اکراه یا تهدید یا حيله و نيرنگ يا با سوء استفاده قاچاقچي از قدرت يا موقعيت خود يا وضعيت خاص فرد يا افراد ياد شده به قصد فحشاء و بهره كشي جنسي و اقتصادي يا برداشت اعضا يا وادار كردن به بردگي اجباري يا ازدواج به طرق مذكور در قانون ، و همچنين عمليات غير مستقيم كساني كه عالماً و عامداً در خارج از کشور ، مبادرت به تحويل گرفتن يا مخفي نمودن يا سبب اخفاء فرد يا افراد ياد شده را پس از عبور از مرز مي نمايند ، و همين طور كساني كه مبادرت به تشكيل دسته يا گروه براي عبور دادن و انتقال مجاز يا غيرمجاز فرد يا افراد به طور سازمان يافته به قصد فحشاء و بهره كشي جنسي و اقتصادي مي نمايند ، عمليات آنها نيز در حكم قاچاق انسان است. [۱] علاوه بر اين قاچاق انسان در سطح مجامع بين المللي نيز تعريف شده است. به اين ترتيب در سال ۱۹۹۴ مجمع عمومي سازمان ملل متحد ، قاچاق زنان را اينگونه تعريف مي كند : انتقال غيرقانوني و مخفيانه اشخاص در عرض مرزهاي ملي ، عمدتاً از سوي كشورهاي در حال توسعه و كشورهاي داراي اقتصاد در حال گذر ، با هدف نهايي واداشتن زنان و دختران به وضعيت هاي بهره كشانه و ستمگرانه از لحاظ جنسي و اقتصادي به منظور سود به كارگيرندگان ، قاچاقچيان و سنديكاه هاي جنايتكار و نيز ديگر فعاليت هاي مرتبط با قاچاق نظير كار خانگي و اجباري ، ازدواج دروغين ، استخدام مخفيانه و فرزند خواندگي دروغين. [۲] همچنين در پروتكل الحاقی کنوانسیون پالمو، تحت عنوان پروتکل پیشگیری سرکوب و مجازات قاچاق اشخاص به ویژه زنان و کودکان مصوب سال (۲۰۰۰) قاچاق انسان با توج به ماده سه آن ، چنین تعريف شده است : قاچاق انسان شامل استخدام ، انتقال ، حمل و نقل ، پناه دادن يا دريافت اشخاص به وسيله تهديد يا به كارگيري زور يا ديگر اشكال تحميل ، آدم ربائي ، تقلب ، فريب ، سوء استفاده از قدرت يا موقعيت يا منافع جهت كسب رضايت فردي كه بر شخص ديگري كنترل دارد ، به منظور بهره كشي جنسي ، كار يا خدمات اجباري بردگي يا روبه هاي مشابه بردگي و بيگاري يا برداشتن اندام هاي بدن است و همچنين در کنوانسیون اتحاديه آسيای شرقي براي همكاري منطقه اي (سارس) راجع به پيشگيري و مبارزه با قاچاق زنان و کودکان براي روسپيگري كه در سال (۲۰۰۲) در پايخت نپال به تصويب رسیده است، قاچاق انسان با توجه به بند سه ماده يك ، اين گونه تعريف شده است ؛ قاچاق انسان عبارت است از : انتقال و خريد

و فروش زنان و کودکان در درون و بیرون کشورها برای بهره‌کشی با استفاده از پول یا سایر مزایا اعم از این که با رضایت یا بدون رضایت شخص باشد. [۳] بدین لحاظ مشاهده می‌شود که کنوانسیون سارس، انتقال و خرید و فروش زنان و کودکان در داخل کشورها را نیز از مصادیق قاچاق انسان می‌داند و از این لحاظ کامل‌تر از مادتين يك و دو قانون مبارزه با قاچاق انسان کشورمان است که فراملی بودن و بین‌المللی بودن امر نقل و انتقال انسان را از ارکان تشکیل دهنده این جرم محسوب می‌دارد. و علاوه بر این نیز تعریف مندرج در قانون مبارزه با قاچاق انسان با تعریفی که در پروتکل پالمو در خصوص قاچاق انسان آورده است، مشابه می‌باشد و می‌توان گفت که از آن اقتباس شده است.

ب - تعریف فحشاء

در قانون مبارزه با قاچاق انسان، قانونگذار واژه فحشاء را در ماده (۱) و ماده (۲) قانون فوق به کار برده است. چرا که با توجه به ماده (۱) قانون فوق، تحقق جرم قاچاق انسان در خارج از کشور ایران، موکول و مقید به قصد فحشاء مرتکب از افرادی است که توسط قاچاقچی به طرق مذکور در قانون از مرز کشور ایران عبور داده می‌شود و به تن فروشی وادار می‌گردد. اما با توجه به این امر، قانونگذار واژه فحشاء را تعریف نکرده است. [۴] لذا با توجه به این موضوع باید مفهوم فحشاء را بیان نمائیم. واژه فحشاء در قرآن مجید ۷ مرتبه و صیغه آن فواحش ۴ مرتبه و واژه فاحشه ۱۳ بار، در قرآن تکرار شده است. به عنوان نمونه خداوند در سوره مبارکه انعام و در آیه ۱۵۱، ۱۵۱، فرموده است. که به زشتی‌ها چه آشکارا و پنهان نزدیک نشوید، و نیز در آیه ۳۳ سوره اعراف فرموده است که: بگو ای پیامبر که خدای من هر گونه اعمال زشت را چه در آشکارا و چه در پنهان و گناهکاری و ظلم به ناحق و شرک به خدا را که بر آن شرک هیچ دلیلی ندارید و این که چیزی را که نمی‌دانند از جهالت به خدا نسبت دهید، همه را حرام کرده است.

ج - پیشینه تاریخی

با بررسی ایران و مطالعه تاریخی در ایران و اسناد به جای مانده از دوران تاریخی ملاحظه می‌شود که قاچاق انسان در کشور ایران از اوایل از اوایل دوره قاجاریه آغاز می‌شود و حادثه فروش دختران قوچانی به ترکمان‌ها و ارامنی‌های عشق‌آباد در بهار ۱۳۲۳ هجری

قمری در دوران حکومت آصف الدوله قابل ذکر است. لذا در خصوص این موضوع هم اکنون بیش از سه هزار سند درباره قاچاق انسان در کتابخانه ملی ایران موجود است در زمان حکومت‌های بعدی نیز به علت افزایش مالیات‌ها و رشد فقر خانواده‌ها در بعضی از موارد مجبور به فروش دختران خود می‌شدند ولی در دوران پهلوی به علت رشد وسایل ارتباطی این مسأله جنبه بین‌المللی به خود گرفت اما به علت زیادی فاحشه‌خانه‌ها در کشور مسأله چندان فاجعه‌آمیز در مجامع بین‌المللی نبود اما بعد از انقلاب وقوع جنگ در کشور افزایش فقر و برخی مسائل فرهنگی این مسأله بیش از گذشته افزایش یافته که باعث ایجاد دردسر برای قوای انتظامی شده که سالانه ده‌ها مورد از باندهای قاچاق زنان توسط نیروی انتظامی کشف و منهدم می‌شوند و شاید تعداد زیادی نیز موفق به قاچاق می‌شوند که در این میان می‌توان از قاچاق دختران و پسران ایرانی به کشورهای عربی یاد نمود و به علت فرهنگ اسلامی در داخل کشور قاچاقچیان در فاحشه‌خانه‌های خود حتی از مشتریانی از خود ایران نیز سودهای کلان بدست می‌آورند متأسفانه این مسأله فقط مربوط به کشورهای عربی نیست چون زنان فاحشه ایرانی در فاحشه‌خانه‌های بیشتر کشورهای دنیا رؤیت شده‌اند بارزترین خبر مربوط با قاچاق مربوط به حراج دختران و پسران ایرانی در فجیره امارات متحده عربی در تاریخ ۱۳۸۳/۳/۶ بود که مورد توجه رسانه‌های داخلی و خارجی قرار گرفت هر چند مسئولین در ابتدا دست به انکار آن زدند اما در میزگرد قاچاق انسان در محل خبرگزاری اعلام شد که مقدمات این امر در نمایشگاه بین‌المللی تهران فراهم شده و در غرفه یکی از کشورهای عربی شکارچیان از میان ۲۸۶ دختر ایرانی ۵۴ نفر انتخاب و با امارات اعزام نموده و در روز چهارشنبه ۶ خرداد برای حراجی در فجیره آماده نمودند قابل ذکر است که پسران ایرانی نیز در این حراجی به چشم می‌خوردند هر چند این مسأله در آن زمان مجلس را مجبور به تصویب قانون ۸ ماده‌ای قاچاق انسان نمود اما به رغم وجود چنین قانونی به علت افزایش زمینه‌ها ما همچنان جرم قاچاق انسان در حال گسترش است.

د - در سایر مناطق جهان

خرید و فروش انسان به ویژه زنان برای فحشا از بعد مکانی و زمانی مختص به یک منطقه از جهان پهناور و برهه‌ای از زمان خاص محدود نمی‌شود و این پدیده از زمان بروز جنگ‌های

جهانی اول و دوم تاکنون و در عصر حاضر در سرتاسر جهان امری رایج به شمار می‌رفت و همواره در اکثر کشورهای جهان وجود داشته در گذشته به صورت خرید و فروش بردگان و مخصوصاً سیاه پوستان از آمریکا به اروپا صورت می‌گرفت چه انسانهایی که در کشتی‌های حمل بندگان در دریاها جان می‌سپردند یا قاچاق زنان آلمانی به کشورهای عربی قابل ذکر است. بعد از فروپاشی شوروی موضوع قاچاق در سطح جهانی ابعاد گسترده‌ای به خود گرفت و هزاران زن و دختر را روانه آن ساخت و به علت فقر در کشورهای از هم پاشیده زنان و دختران روانه بازارهای اروپایی شدند.

بخش دوم: ویژگی‌های قاچاق انسان در اسناد بین الملل

قاچاق انسان، مرکب از اعمالی است که طی آن مجرمین قربانیان را تحت کنترل خود درمی‌آورند و این کار را با روش‌های اجباری یا فریبنده یا روابط استثمارگرانه انجام می‌دهند.

هنگامی که کنترل اولیه بر قربانیان قاچاق انسان حاصل شد، قربانیان به محلی انتقال داده می‌شوند که بازاری برای خدمات آنها موجود است و آنان اغلب فاقد تسلط به زبان و دیگر اطلاعات ابتدایی برای درخواست کمک می‌باشند. مقصدها عموماً در کشورهای خارج است گرچه همیشه لازم نیست که عبور از مرزهای بین‌المللی صورت گیرد. به محض ورود به مقصد، قربانیان مجبور به کار در مشاغل دشوار، خطرناک و معمولاً ناخوشایند، همچون تن‌فروشی، تولید پورنوگرافی کودکان یا کارهای شاق معمولی می‌شود تا برای قاچاقچیان تولید منفعت کنند. قربانیان، همچون دیگر کالاهای قاچاق، گاه بسادگی از یک باند جنایتکار به یک باند جنایتکار دیگر فروخته می‌شوند، اما برخلاف کالا، آنان مجبور به دوره‌های طولانی کار در مقصد نهایی شده و سود کلان تری برای قاچاقچیان در همه این مراحل تولید می‌کنند. قاچاق انسان یک جرم فرامرزی است و نقل و انتقال اشخاص در داخل کشور به قصد اهداف مذکور، قاچاق محسوب نمی‌شود. عدم تسری تعریف قاچاق به نقل و انتقال اشخاص در داخل مرزها مورد انتقاد قرار گرفته است و گفته

شده نباید قاچاق انسان به مرزهای فراملی محدود شود. قبل از پیدایش سازمان ملل، اقداماتی در مورد منع خرید و فروش زنان در غالب ۴ سند به انجام رسید که اولین آن‌ها عبارت بود از مقاله‌نامه‌ی بین‌المللی ۱۸ مه ۱۹۰۴ مشتمل بر ۹ ماده مبنی بر تأمین حمایتی مؤثر بر علیه معامله‌ی جنایت کارانه‌ی موسوم به خرید و فروش سفیدپوستان. قرارداد دیگری در پاریس در ۱۹۱۰، با ۱۲ ماده و یک پروتکل اختتامیه به منظور رفع نقایص و نقاط ضعف اولین سند، منعقد گردید. در سند دوم، بهره‌کشی جنسی از زنان به هرشکلی، یک عمل مجرمانه معرفی گردید هرچند با رضایت قربانی باشد و عملیات مختلف که مبنای جرم محسوب می‌شوند در ممالک مختلف صورت گرفته باشد. سومین سند میثاق جامعه‌ی ملل مربوط به سال ۱۹۱۹ می‌شود که متضمن دو مسأله اساسی بود؛ یکی مبارزه با برده‌فروشی با برده‌فروشی و دیگری قاچاق اسلحه و مواد مخدر. بعد از جنگ جهانی اول، بار دیگر دولت‌ها در سال ۱۲۹۱ قراردادی در جهت تأکید مجدد اسناد سابق منعقد کردند. نکته‌ی قابل توجه در این قرارداد، پذیرش شروع به جرم به عنوان جرم و لزوم مجازات آن هم‌چنین مسأله استرداد مجرمین است. بعد از جنگ جهانی دوم و تشکیل سازمان ملل، در سال ۹۴۹۱، آن سازمان پروتکلی اصلاحی را به منظور اعتبار بخشیدن به اسناد پیشین الحاق کرد. دولت ایران نیز در ۱۸ آذر ۱۳۳۷ شمسی به این پروتکل با عنوان «کنوانسیون سرکوب قاچاق اشخاص و بهره‌کشی از روسپیگری» ملحق شد. مشخصه‌ی این کنوانسیون تأکید زیاد آن در خصوص جرم‌انگاری واسطه‌گری و معاونت بر قوادی می‌باشد. در واقع شالوده‌ی اصلی کنوانسیون همین است و همین مسأله موجب استقبال نکردن بیشتر کشورها از این قرارداد شد زیرا در این کشورها روسپی‌گری آشکار و غیر آشکار مورد حمایت قانون بود بنابراین عملاً به کنوانسیونی متروک مبدل شد. با وجود تلاش‌های انجام شده، موفقیت چندانی در کاهش این معضل جهانی حاصل نگشت و همین امر موجب گشت تا بار دیگر سند بین‌المللی جدیدی تحت عنوان «پروتکل پیشگیری، سرکوب، و مجازات قاچاق اشخاص به‌ویژه زنان و کودکان» در سال ۲۰۰۰ به تصویب دول عضو رسید. این سند ۲۰ ماده‌ای به عنوان جامع‌ترین دستاورد بین‌الملل در برخورد با قاچاق اشخاص به شمار می‌رود. ایران از جمله کشورهایی

است که به این کنوانسیون پیوسته است. بخش نخست از ماده‌ی ۱ تا ۵ به مقررات عمومی، بخش دوم از ماده‌ی ۶ تا ۸ به حفاظت از قربانیان قاچاق، بخش سوم، از ماده‌ی ۹ تا ۱۳ به پیشگیری و همکاری و سایر تدابیر و بخش چهارم از ماده‌ی ۱۴ تا ۲۰ به مفاد پایانی پرداخته است. از محسنات این پروتکل، توجه آن به هر دو جنبه اقدامات سرکوبگرانه به همراه اقدامات پیشگیرانه می‌باشد و توجه خاصی به زنان و کودکان شده است. ارائه تعریفی جامع و کامل از قاچاق انسان در ماده‌ی سوم این پروتکل از دیگر ابتکاران آن به شمار می‌آید. جهت جلب آراء بیشتر کشورها در مواردی که بهره‌کشی جنسی در داخل کشورها صورت گیرد و جنبه‌ی بین‌المللی نداشته باشد برخورد آن به دولت‌ها واگذار شده است. طبق ماده‌ی ۴ پروتکل، جرم قاچاق انسان زمانی مشمول تمهیدات مقرر در سند خواهد شد که ماهیت فراملی داشته باشد و توسط گروه‌های سازمان‌یافته فراملی ارتکاب یابد بنابراین چنانچه تجارت اشخاص، توسط یک یا دو نفر به تنهایی صورت گیرد مشمول مقررات پروتکل نخواهد بود. شایسته بود که این سند بین‌المللی به نحو جامع‌ترین به این قضیه نگاه می‌کرد تا باعث رفتاری متفاوت در برخورد با عاملان این جرم نمی‌گشت.

بخش سوم: از نظر سازمان یافتگی و فرا ملی بودن جرم قاچاق انسان

از جمله ویژگیهای دیگر جرم قاچاق انسان سازمان یافتگی و بین‌المللی بودن این معضل است که در بسیاری از اسناد و کنوانسیون‌ها از جمله در قانون مبارزه با قاچاق انسان به آن اشاره گردیده است و جزء جرائم سازمان یافته بین‌المللی به حساب می‌آید. معمولاً باندهایی که در این حرفه فعالند افرادی را در کشورهای مبدأ مأمور جذب قربانیان نموده و با اعزام آنها به کشورهای دیگر به دست افراد خود در کشورهای مقصد می‌سپارند که در آنجا برای فروش و جذب در فاحشه‌خانه‌های عرضه می‌شوند. با امعان نظر در موارد (۱ و ۲) قانون مبارزه با قاچاق انسان، ملاحظه می‌گردد که موضوع این جرم، عبارت است از فرد یا افرادی که توسط دیگری یا دسته یا گروه متشکل و سازمان یافته‌ای به اجبار و اکراه یا تهدید یا حیل و نیرنگ یا با رضایت خودش برای بهره‌کشی جنسی و اقتصادی یا فحشاء و یا برای بردگی،

ازدواج یا برداشت اعضاء و جوارح بدن به خارج از کشور ترانزیت و عبور داده می شوند. و تصویر غالب در اینجا ، کسانی مورد سوء استفاده قاچاقچی و قربانی فحشاء محسوب می گردند ، در ادبیات حقوق کیفری ما زن است و کلمه و و لفظ فاحشه در زبان فارسی ما این معنی را افاده می کند. با وجود این امروزه قاچاق انسان به منظور فحشاء و یا سایر مقاصد به خارج از کشور هم شامل زن و مهم مرد است. [۵] همچنین از نظر نحوه ارتکاب این جرم ، مظهر خارجی رفتار و عملیات اجرائی سازنده جرم قاچاق انسان با توجه به مواد یک و دو ، قانون فوق به چهار دسته تقسیم می شود:

- عبور دادن یا ترانزیت مجاز یا غیرمجاز فرد یا افرادی از عرض مرزهای کشور به مباشرت به قصد فحشاء.
- حمل و نقل یا افرادی به طور مجاز و یا غیر مجاز به خارج از کشور به قصد فحشاء.
- مخفی نمودن یا سبب اخفاء فرد یا افرادی که به قصد فحشاء توسط دیگری از کشور خارج شده اند.
- صرف تشکیل دسته یا گروه سازمان یافته یا اداره کردن آن در داخل کشور به هدف قاچاق انسان به خارج از کشور برای تحقق این جرم کافی می باشد. (ماده ۲)

بخش چهارم: سایر اقسام جرم قاچاق انسان

۱ - قاچاق انسان به قصد برداشت اعضاء و جوارح بدن

یکی دیگر از اشکال قاچاق انسان قاچاق انسان به قصد برداشت اعتیاد و جوارح بودن می باشد قاچاق انسان ها برای تجارب اعضای بدن آنها در جهان رونق بسیاری یافته و به سایر خصوصیات زذیله استعمار سرمایه داری افزوده شده.

۲ - قاچاق انسان برای بردگی و ازدواج

این نوع از قاچاق در گذشته رواج بیشتری داشت اما امروزه نیز قاچاق برای تحمیل ازدواج و استفاده اقتصادی از کار کودکان و حتی بزرگان انجام می شود ازدواج امری اختیاری است و از دیدگاه مراجع تقلید و روایات و احادیث نیز ازدواج تحمیلی ناپسند بوده و حتی در گاهی

مواقع کودک متولد شده نیز نامشروع بحساب می آید بسیاری از دختران ایرانی برای ازدواج با شیوخ عرب قاچاق می شوند که در صورت عدم پذیرش از طرف آنان جذب فاحشه خانه ها می شوند یا در بعضی موارد عربها کودکان ایرانی را برای تکدی گری در شهرهای مذهبی عراق به کار می گیرند تا درآمد از این طریق کسب کنند چون ایرانیان به گدایان عرب پول نمی دهند به هر حال این مسأله در ماده (۱) مورد تأکید قرار گرفته است.

بخش پنجم: عوامل اساسی ایجاد پدیده قاچاق انسان

الف - عوامل مربوط به قربانیان قاچاق انسان

۱ - فقر اقتصادی و گسترش آن

یکی از مهمترین عوامل قربانی شدن افراد در امر قاچاق انسان فقر اقتصادی و گسترش دامنه فقر بر روی افراد به ویژه زنان و دختران است به عبارت دیگر فقر به وجود آورنده و حفاظت کننده قاچاق انسان است لذا زنانه شدن فقر از عواملی است که زنان و دختران با اراده به سوی باندهای قاچاق می کشاند با این امید که خانواده خود را از حیث مالی تأمین و آینده اقتصادی زندگی خویش را تضمین کنند و این فقر نیز از جمله ناشی از عدم دسترسی زنان و دختران به فرصت های شغلی مناسب و آموزش های رسمی در کشور می باشد. دکتر انور احمدی راد معتقد است که بیشتر زنان و دخترانی که با پدیده قاچاق انسان درگیر هستند زنان و دخترانی هستند که در مناطق محروم اقتصادی زندگی می کنند که از تحصیلات نیز محروم هستند و عضو طبقات محروم جامعه هستند و لذا فقر و نابرابری مطلق دست قوادان و قاچاقچیان را باز می کند. لذا نتیجه می گیریم که قاچاق زنان و دختران در مناطقی رخ می دهد که از نظر اقلیمی فقیر بوده و بحران سالی آنها را رنج می دهد و این افراد این را تحت عنوان استخدام برای کار به عنوان گارسون - آشپز و پرستار بچه و یا حتی ازدواج از طریق آگهی ها جذب می شوند و بعد از بردگی و زنا به عنف چون حضورشان در آن کشور غیرقانونی است جذب فاحشه خانه ها می شوند.

۲- وضعیت خانوادگی و نابسامانی های آن

از جمله عوامل زمینه ساز دیگر در قربانی شدن افراد در امر قاچاق انسان برای بهره کشی جنسی و اقتصادی عوامل مربوط به محیط خانوادگی قربانیان و نابسامانی های حاکم بر آن و فشارهایی که محیط موجود بر اعضای آن وارد می کنند می باشد. فقر فرهنگی و نارسایی فرهنگی و سایر نابسامانی ها در محیط خانواده مثل انواع خشونت ها نسبت به زنان و دختران از قبیل ناسازگاری با والدین، ازدواج اجباری، اعتیاد والدین، طلاق - کثرت فرزندان و تبعیض میان آنان و تضعیف * خانوادگی و باورهای اخلاقی و دینی در این زمینه بسیار تأثیر گذار می باشد. لذا بر اساس تحقیقات صورت گرفته ۸۰ درصد دختران فراری از خانواده های طلاق هستند و بیشتر آمار قاچاق زنان و دختران نیز از طریق همین دختران فراری صورت می گیرد.

۳- فقر فرهنگی

امروزه فقر فرهنگی و نارسایی فرهنگی یکی از عوامل زمینه ساز در بروز این معضل می باشد و اغلب دختران و زنانی که طعمه باندهای قاچاق می شوند غالباً افرادی هستند که تحصیلات کمی دارند و از فقر فرهنگی و ضعف اعتقادات مذهبی و دینی و اخلاقی رنج می برند و لذا سجایای اخلاقی بهترین مانع برای جلوگیری از این معضل می باشد.

بخش ششم: عوامل مربوط به قاچاقچیان دلان

۱- منفعت کلان و سودآور بودن قاچاق انسان

از جمله عوامل گرایش قاچاقچیان به این عمل کثیف منفعت و درآمد بسیار بالای قاچاق انسان برای مرتکبین آن می باشد و تجارت انسان بعد از مواد مخدر واسطه سومین کالای پر سود به مشار می رود و امتیاز این کالا نسبت به آن دو این است که درجه ریسک آن پائین بوده و درآمد کمی از آن عاید قربانیان شده و بیشترین درآمد را نصیب دلان می کند.

۲- سوء استفاده از عملکرد نهادهای عدالت کیفری

قاچاقچیان همواره از خلاء های قانونی موجود به نفع خویش نهایت استفاده را می برند و از ضعف عملکرد نهادها و نیروهای امنیتی و انتظامی برای مفاصد پلید خود نیز استفاده می کنند

چرا که اهمال و کوتاهی در زمینه سرکوب و دستگیری عاملان از سوی نهادهای عدالت کیفری موجب افزایش قاچاق انسان و جسارت قاچاقچیان در ادامه دادن با فعالیت خود می شود و با هر چیزی هم که برخورد نشود افزایش پیدا می کند عدم کنترل مرزها - تحت پیگیری قانونی قرار گرفتن قربانیان - اختیار شوهر دادن دختر قبل از سن قانونی با رضایت والدین از عوامل سوء استفاده قاچاقچیان است.

بخش هفتم: سیاست کیفری ایران و برخی نظامات کیفری در قبال مبارزه با قاچاق انسان

بند اول: مبارزه با قاچاق انسان در ایران

قاچاق زنان و دختران در دوره قاچاریه در برخی از مناطق ایران از جمله سیستان به منظور بهره کشی جنسی تا قبل از استقرار مشروطیت ادامه داشت بعد از استقرار مشروطیت در ایران و تشکیل مجلس شورای ملی و برقراری امنیت در کشور و تأمین کنترل مرزهای کشور قاچاق زنان و دختران ایرانی در مناطق جنوب شرقی کشور نیز متروک شده بود. اما کشور ایران در اوایل سده بیستم با پیوستن به اسناد بین المللی موجود (اسناد ۱۹۰۴ - ۱۹۱۰ - ۱۹۲۱ - ۱۹۳۳) علیه قاچاق انسان با ویژه زنان قوانین داخلی لازم را برای مبارزه آن به تصویب رساند. مهمترین قراردادی که ایران امضاء نموده قرار داد بین المللی راجع به جلوگیری از معامله نشوان کبیره اکتبر ۱۹۳۳ که در ژنو منعقد شده بود را به تصویب رساند. اما دولت ایران است. در سال ۱۹۴۹ کنوانسیون سرکوب قاچاق اشخاص و بهره کشی از روسپیگری دیگران را به تصویب نرساند علت این امر این بود که در دولت پهلوی فاحشه خانه ها بصورت رسمی در کشور فعال بودند و تصویب چنین قانونی مخالف سیاست های پهلوی به مشار می آید در قوانین قبل از انقلاب قاچاق زنان - تشویق به فحشاء معاونت در جرم قاچاق جرم انگاری شد، بود و مجازاتی بر آنها در نظر گرفته شده بود پیوستن ایران به کنوانسیونهای بین المللی در امر قاچاق بعد از انقلاب نیز رو به کاهش گذاشت. هر چند روند تصویب قوانین برای مبارزه با قاچاق انسان بعد از انقلاب ادامه یافت و جدی تر شد اما همیشه خلاء موجود در قوانین موجب

سوء استفاده قاچاقچیان می شد. و مواد تصویب شده در سالهای ۱۳۶۱ و قانون مجازات ۱۳۷۰ و ۱۳۷۵ نتوانست جلوی قاچاق را بگیرد و جرم قاچاق افزایش یافت به حدی که بعد از حراجی * مجلس مجبور به تصویب قانون مبارزه با قاچاق انسان در ۸ ماده در سال ۸۳ شد که در اینجا به تحلیل قانون موجود و قابل اجرا در کشور می پردازیم. لایحه مذکور در جلسه علنی روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۳/۲/۲۷ در مجلس شورای اسلامی به طور علنی مطرح شد و نظر به اهمیت موضوع، مجلس دو فوریت آن را پذیرفت و متعاقباً در جلسه علنی روز، ۱۳۸۳/۴/۲۸ مواد آن به تصویب نهایی رسید. اما به لحاظ انقضای مقرر و بر طبق اصل نود و چهارم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و نهایتاً به دلیل عدم وصول پاسخ از سوی شورای نگهبان، مجلس در اجرای اصل یکصد و بیست و سوم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، لایحه توسط ریاست مجلس شورای اسلامی به رئیس جمهوری فرستاده شد و سرانجام در تاریخ چهارشنبه ۱۳۸۳/۶/۱۸ با انتشار آن در روزنامه رسمی، قانون مبارزه با قاچاق انسان لازم الاجراء شده است. بنابراین با جرم انگاری پدیده قاچاق انسان توسط مجلس شورای اسلامی نخستین گام در مبارزه با این معضل اجتماعی برداشته شده است. [۶] لذا در قانون فوق، همانگونه که بیان شد، ابعاد مختلف قاچاق انسان هم با مقاصد جنسی و هم با مقاصد غیرجنسی پیش بینی شده است. علاوه بر این در قانون فوق اشخاصی هم که به نوعی در قاچاق انسان مساعدت و همکاری می نمایند و به طور مستقیم ارتکاب آن را تسهیل می نمایند و یا زمینه حمل و نقل و ترانزیت افراد را فراهم می کنند، نیز قابل مجازات خواهند بود. همچنین در این قانون به دلیل مخاطرات ناشی از قاچاق انسان، قانونگذار صرف تشکیل یا اداره دسته یا گروه را برای تحقق قاچاق انسان برای مقاصد مذکور در قانون فوق کافی دانسته است و شروع به جرم قاچاق انسان را نیز قابل مجازات می داند و از نکات مثبت این قانون نیز پیش بینی مجازات برای اشخاص حقوقی خصوصی است، چرا که امروزه در اکثر کشورها از جمله در کشور ما در شرکت ها و مؤسسات خصوصی اقدام به اغفال زنان و دختران می نمایند و از این طریق مبادرت به قاچاق آنان می نمایند. لذا این موارد را در بحث بعدی مفصلاً شرح خواهیم داد. اما با توجه به موارد مثبت این قانون فوق نقاط ضعفی را نیز دارد که قصد نداریم آنها را برشمردیم، به عنوان مثال

قانون فوق ، قاچاق داخلی را نادیده گرفته است ، چرا که از وحدت ملاک تحقق قانونی قاچاق کالا در قلمرو داخلی کشور و قانون مبارزه با قاچاق انسان (برون مرزی) می توان استنباط نمود که حمل یا انتقال غیرمجاز در داخل کشور به قصد فحشاء نیز هر چند با رضایت افراد باشد ، با عنایت به تفسیر منطقی یا توضیحی از قانون اخیر می تواند جرم تلقی شود ، هر چند این امر با تفسیر مضیق قوانین جزایی منافات داشته باشد. [۷] و همچنین بحث قاچاق مهاجران را نیز در ماده (۱) آورده است که با قاچاق انسان کاملاً متفاوت است و دیگر این که در قانون فوق ، تدابیر حمایتی برای قربانیان قاچاق انسان در نظر گرفته نشده است و از آن سخنی به میان نیامده است. چرا که بسیاری از قربانیان از ترس این که خود مورد اتهام و مجازات قرار گیرند از معرفی خود به مقامات مسئول و همکاری برای دستگیری و تعقیب کیفری قاچاقچیان خودداری می ورزند. به هر حال با تصویب قانون مبارزه با قاچاق انسان به نظر می رسد خلاء قانونی برای مقابله با قاچاق انسان در جامعه ما رفع گردیده است و با توجه به جرایم سازمان یافته قاچاق انسان ها به داخل و خارج از کشور و تخلفات و جرایم صورت گرفته ، این قانون تا حدود زیادی متناسب با زمان و نوع جرم تدبیر جدیدی بر اعمال مجازات ها در این خصوص است که محاکم را در برخورد با قاچاق انسان به قصد فحشاء و یا سایر مقاصد ، به خارج از کشور بازگذاشته و نقص و سکوت قانون را در زمینه برخورد با آنهايي که به چهره نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور خدشه وارد می سازند ، برطرف کرده است. اما باید توجه داشت که به مجرد وضع و اجرای قوانین جزایی در حمایت از یکی از ارزش های معتبر جامعه مثل عفت و اخلاق عمومی و قاچاق انسان به خارج از کشور به قصد فحشاء و بهره کشی جنسی و اقتصادی گرچه لازم است ، اما مشکل را حل نخواهد کرد ، چرا که ایجاد این پدیده همانگونه که در فصل دوم به آن اشاره گردید معلول علل و عوامل زمینه سازی مثل فقر اقتصادی و فرهنگی و ... است. لذا بدیهی است تا زمانی که در اجرای قانون مجازات مربوط به مبارزه با قاچاق انسان ، اقدامات لازم در رفع عوامل معده و مهیا ساز در وقوع جرم قاچاق انسان به طرق مختلف صورت نپذیرد ، این معضل اجتماعی مرتفع نخواهد شد. بنابراین نباید فقط به اتکاء داشتن قوانین مبارزه با قاچاق انسان خوشبین

باشیم بلکه باید پیش بینی هایی برای ریشه کن ساختن و کاهش این معضل اجتماعی انجام گیرد و به صرف تکیه بر قوانین ، کاری از پیش نمی توان برد.

بند دوم: کیفیت ضمانت اجراهای پیش بینی شده در جرم قاچاق انسان :

با امعان نظر و با توجه به قانونه مبارزه با قاچاق انسان و مادتين آن ، ملاحظه می شود که قانونگذار برای سرکوب و مجازات عاملین و مرتکبین آن و همچنین برای پیشگیری از وقوع آن ، ضمانت اجرایی را پیش بینی نموده است. لذا در قانون فوق علاوه بر تعیین مجازات برای مرتکبین شخص حقیقی ، برای اشخاص حقوقی نیز مجازات در نظر گرفته شده است. و همچنین حکم خاص معاونت در جرم و تعدد در جرم نیز در این قانون پیش بینی شده است و قانونگذار در مواردی هم تشدید مجازات را برای مرتکبین آن در نظر گرفته است. البته در این قانون برای شروع به جرم قاچاق انسان نیز حکم خاصی مقرر شده است که این مورد را در فصل اول و در قسمت شاخصه های جرم قاچاق انسان بیان نموده ایم. به هر حال در ادامه موارد فوق را شرح خواهیم داد.

بند سوم: مسئولیت کیفری مرتکبین جرم قاچاق انسان

۱ - مسئولیت کیفری اشخاص حقیقی در جرم قاچاق انسان

با توجه به قانون مبارزه با قاچاق انسان ، اشخاصی که مبادرت به جرم قاچاق انسان به قصد فحشاء و بهر کشی جنسی و اقتصادی و یا سایر مقاصد مذکور در قانون فوق می نمایند مجرم و قابل مجازات می باشند. بر این اساس ، ماده (۳) در خصوص مجازات مرتکبین قاچاق انسان چنین مقرر نموده است : « چنانچه عمل مرتکب قاچاق انسان از مصادیق مندرج در قانون مجازات اسلامی باشد ، مطابق مجازات های مقرر در قانون یاد شده و در غیر این صورت به حبس از دو تا ده سال و پرداخت جزای نقدی معادل دو برابر وجوه یا اموال حاصل از بزه یا وجوه و اموالی که از طرف بزه دیه یا شخص ثالث وعده پرداخت آن مرتکب داده شده است ، محکوم می شود. » نکته ای که در اینجا قابل ذکر است ، در خصوص قسمت اول ف این ماده است ، به این صورت که اگر عمل مرتکب قاچاق انسان از مصادیق مندرج در قانون مجازات

اسلامی باشد، طبق همان قانون با آن برخورد می شود و این در حالی است که در خصوص این عنوان مجرمانه، هیچ عنوان قانونی در قوانین کیفری ایران وجود ندارد. مگر در خصوص قاچاق مهاجران، که بحث مهاجران با قاچاق انسان کاملاً متفاوت است. و نکته بعدی اینکه ذکر تعیین جزای نقدی در این ماده برای مرتکبین قاچاق معادل دو برابر وجوه یا اموال حاصل از بزه یا وجوه یا اموالی که از طرف بزه دیده یا شخص ثالث وعده پرداخت آن به مرتکب داده شده است، در خصوص قاچاق مهاجران است که پولی را به مرتکب می پردازند تا آنها را به خارج منتقل کنند، باشد که متأسفانه این دو عنوان مجرمانه با هم خلط شده است [۸] که همانگونه که بیان گردید، از نکات ضعف این قانون می باشد. همچنین علاوه بر این مجازات ها، در ماده (۸) نیز آمده است که همه اموال اختصاص داده شده و تمامی اشیاء اسباب و وسایط نقلیه ای که عالمأ و عامداً به امر قاچاق انسان اختصاص داد هشده است به نفع دولت ضبط خواهد شد و این امر در خصوص اشخاص حقوقی نیز صادق است.

۲ - مسئولیت کیفری اشخاص حقوقی در جرم قاچاق انسان

یکی دیگر از مواردی که بسیار حائز اهمیت می باشد و قانونگذار نیز در قانون مبارزه با قاچاق انسان به آن تصریح نموده است، در خصوص مسئولیت اشخاص حقوقی و مؤسسات و شرکت های خصوصی است، که برای آن مجازات در نظر گرفته شده است. چرا که امروزه اغلب زنان و دختران از طریق مؤسسات و شرکت های خصوصی، نظیر شرکت ها و ادارات کارایی و یا شرکت ها و مؤسساتی که در زمینه آژانس ها و تورهای تفریحی و مسافرتی فعالیت می نمایند، به طرق مختلف اغفال می شوند و به خارج از کشور انتقال داده می شوند. بدین لحاظ به منظور جلوگیری از فعالیت های غیرمجاز شخصیت های حقوقی خصوصی در امر قاچاق انسان و حساسیت هایی که این قبیل شخصیت ها ایجاد می کنند، قانونگذار در ماده (۵) قانون مورد بحث، مسئولین جزایی اشخاص حقوقی را صریحاً پیش بینی کرده است، هر چند که بهتر بود قانونگذار در این ماده روی آژانس های مسافرتی و کار یابی تأکید بیشتری می نمود. برای این که همانگونه که اشاره گردید، چون در اکثر کشورها از جمله کشور ما

بیشتر موارد قاچاق انسان توسط این گونه مؤسسات صورت می گیرد. لذا با پیش بینی مجازات برای این گونه از مؤسسات تا حدودی از فعالیت غیرمجاز آنان جلوگیری می شود. ولیکن باید توجه داشت که صرف ابطال پروانه، برای این قبیل مؤسسات، مجازات کارآمدی نیست و می بایستی قانونگذار مجازات شدیدتری را برای آنان در نظر می گرفت. بنابراین بر اساس ماده (۵)، چنانچه یکی از مؤسسات و شرکت های خصوصی، ولو این که با عنوان و نام دیگری برای ارتکاب جرایم موضوع قانون مبارزه با قاچاق انسان تشکیل شده باشد و این امر بر دادگاه ثابت گردد، علاوه بر اعمال مجازات های مقرر در این قانون، پروانه فعالیت یا مجوز مربوط نیز ابطال می گردد و شرکت نیز به دستور مقام قضایی تعطیل خواهد گردید. و علاوه بر این مصادره اموال نیز بر طبق ماده (۸) در اینجا هم قابل اعمال است. بر این اساس مجازات اشخاص حقوقی با توجه به قانون مبارزه با قاچاق انسان عبارتند از: حبس از دو تا ده سال و جزای نقدی و ابطال پروانه فعالیت و تعطیلی شرکت و مصادره اموال اختصاص داده شده به امر قاچاق انسان. همچنین قابل ذکر است که در ماده (۶) مقاله نامه ۱۸ می ۱۹۰۴ نیز در مورد فعالیت های آژانس های مسافرتی و بنگاه های کاریابی و مسأله کنترل آنان از سوی دول متعاقد تاکید شده بود و این مورد بسیار حائز اهمیت است، چرا که اهمیت این دور اندیشی در اینجا روشن می شود که هنوز پس از یک ربع قرن، بیشتر عاملان قاچاق زنان و دختران را همین بنگاه ها و آژانس های مسافرتی کاریابی، تحصیلی که با وعده های یافتن شغل و کار مناسب برای زنان و دختران در دیگر کشورها، عمداً آنان را به صورت برده به فروش می رسانند و از آنان انواع سوء استفاده ها را می برند. [۹]

۳ - جهات تشدید مجازات برای مرتکبین قاچاق انسان

در قانون مبارزه با قاچاق انسان، قانونگذار در مواردی برای مرتکبین و عاملین آن تشدید مجازات در نظر گرفته است. لذا اگر سن قربانی در امر قاچاق اسنان برای فحشاء و یا بهره کشی جنسی و اقتصادی، کمتر از ۱۸ سال باشد، مرتکبین آن به حداکثر مجازات مندرج در قانون فوق محکوم می شوند که این مورد هم از نکات مثبت این قانون است که اگر فرد قربانی

کودک باشد، قاچاقچیان به حداکثر مجازات یعنی ده سال حبس محکوم می شوند، که در واقع در اکثر کشورهای جهان نیز در قوانین و مقررات داخلی آنان نیز در صورتی که قربانیان قاچاق کودک یا خردسال باشد حداکثر مجازات برای مرتکبین آن در نظر گرفته اند.

۴ - مساعدت و همکاری و تعدد در جرم قاچاق انسان

با توجه به اینکه در مقررات عمومی و در حقوق جزای عمومی، قوانینی در خصوص معاونت در جرم و معاونین جرم که به نحوی ازانحاء و به طور غیرمستقیم، مرتکبین اصلی را مساعدت و همکاری می نمایند و یا وقوع جرم را تسهیل می نمایند، از سوی قانونگذار در قانون مجازات اسلامی پیش بینی شده است و همچنین احکام تعدد در جرم را نیز مطرح کرده است. لذا قانونگذار در قانون مبارزه با قاچاق انسان نیز، احکام خاصی در خصوص معاونت در جرم قاچاق انسان و تعدد در این جرم را مطرح و مقرر نموده است، که در ادامه به این مبحث می پردازیم.

۵ - معاونت در جرم قاچاق انسان

در قانون مبارزه با قاچاق انسان حکم خاصی در رابطه با معاونت در جرم قاچاق انسان، از سوی قانونگذار مقرر شده است، که مطابق آن، اشخاصی که در امر قاچاق انسان به طور غیر مستقیم به نحوی از انحاء مساعدت و همکاری می نمایند و یا اینکه زمینه ارتکاب جرم قاچاق انسان را برای فحشاء و یا سایر مقاصد مذکور در ماده (۱) قانون مورد بحث را به خارج از کشور تسهیل یا فراهم می نمایند، به مجازات تعیین شده در قانون فوق محکوم می شوند. لذا با توجه به اینکه جرم قاچاق انسان از جمله جرائمی است که در سراسر جهان به صورت سازمان یافته و منسجم توسط شبکه ها و باندهایی که در اکثر کشورها دارای شعبه بوده و اعضای آن هم در کشور مبدأ و هم در کشور مقصد به صورت هماهنگ فعالیت می کنند، صورت می پذیرد، اشخاصی که به نوعی زمینه حمل و نقل و ترانزیت افراد را فراهم می نمایند و یا اینکه حمل و نقل آنان را بر عهده می گیرند و موجبات تسهیل ارتکاب جرم را فراهم می کنند، براساس قانون، تحت عنوان معاونت در جرم قاچاق انسان مجازات می شوند. در نتیجه تمام

اشخاصی که در ارتکاب این جرم دخیل هستند اعم از مرتکب و مباشرین اصلی و معاونین و اشخاصی که اقداماتی را جهت تسهیل وقوع این جرم به طور غیرمستقیم بر عهده دارند، به تفکیک قابل مجازات هستند. بنابراین معاونت و مساعدت در جرم قوادی به شکل سازمان یافته و بانندی که همان قاچاق زنان و دختران می باشد امکان پذیر می باشد و براساس تبصره (۳) ماده (۳) قانون مبارزه با قاچاق انسان، مجازات معاونت در جرم قاچاق انسان به میزان دو تا پنج سال حبس حسب مورد و نیز جزای نقدی معادل وجوه یا اموال حاصل از بزه یا وجوه و اموالی که از طرف بزه دیده یا شخص ثالث وعده پرداخت آن به مرتکب داده شده است، خواهد بود. علاوه بر این، بند (ب) ماده (۱) قانون فوق نیز مقرر کرده است که تحویل گرفتن یا انتقال دادن یا مخفی نمودن یا فراهم ساختن موجبات اخفاء فرد یا افراد موضوع بند (الف) ماده (۱) پس از عبور از مرز به قصد فحشاء و یا سایر مقاصد، برای تحقق جرم قاچاق انسان کافی دانسته شده است.

۶- تعدد در جرم قاچاق انسان

قانونگذار در ماده (۶) قانون مبارزه با قاچاق انسان، حکم تعدد در جرم قاچاق انسان را بیان نموده است. بدلیل اینکه در جرم قاچاق انسان، جرائم متعددی ممکن است به وقوع بپیوندند. بدین ترتیب هرگاه قاچاق انسان توأم با ارتکاب جرایم دیگری تحقق یابد، مرتکب با مرتکبان به موجب قانون فوق، علاوه بر مجازات مقرر در قانون مبارزه با قاچاق انسان، به مجازات های مربوط به آن عناوین مجرمانه نیز محکوم خواهند شد. بنابراین در قوانین جزایی ایران که تمامی ابعاد فحشاء و جرایم علیه عفت و اخلاق عمومی از جمله زنا، قوادی، روسپیگری، جرایم فصل هیجدهم قانون مجازات اسلامی مثل ایجاد رابطه نامشروع خارج از عقله زوجیت، دایر کردن و اداره مرکز فساد و فحشاء جرم انگاری شده است و طبق قوانین زوجیت، دایر کردن و اداره مراکز فساد و فحشاء جرم انگاری شده است و طبق قوانین جزایی قابل مجازات هستند، حسب مورد ممکن است با ارتکاب جرم قاچاق انسان تحقق یابند، که در این صورت مرتکب یا عاملان قاچاق انسان، علاوه بر مجازات جرم قاچاق انسان، به مجازات جرائم فوق

نیز محکوم می شوند [۱۰] و جمع مجازات ها برای آنان اعمال می شود. لذا در مواردی که باندهای قاچاق انسان مبادرت به اغفال زنان و دختران برای بهره کشی جنسی و اقتصادی می نمایند و برای مقاصد پلید خود آنان را به خارج از کشور انتقال می دهند، علاوه بر جرم قاچاق انسان، جرائم دیگری را نیز ممکن است انجام دهند که در این صورت هم به مجازات جرم قاچاق انسان و هم به مجازات سایر جرایمی (مثل فراهم کردن موجبات فحشاء، ایجاد و برقراری رابطه نامشروع و ...) که توان با جرم قاچاق انسان مرتکب شده اند نیز محکوم می شوند.

نتیجه گیری

به بردگی گرفتن انسان ها ریشه ی بسیار عمیق در تاریخ مدون بشریت دارد. تصور نمی شد این رسم دیرینه پایان پذیرد، اما سرانجام در پرتو مبارزه بسیار طولانی مصلحان اجتماعی و انسانهای در جستجوی آزادی و کرامت انسانی این نهاد، در حدود صد سال پیش ملغی گردید. با این وجود جلوهی نوین بردهداری در قالب قاچاق انسان بیهراس از مرزها، گسترش فزایندهای یافته است. قاچاق انسان، همانند دیگر اشکال فعالیت های مجرمانه از سبک و سیاق سنتی خود خارج شده و مجرمان برای کسب سود از طریق تجارت انسانها از هر ابزاری یاری می جویند. سود سرشار حاصل از این فعالیت مجرمانه موجب ورود گروه های مجرمانه به این عرصه شده است از این رو مبارزه با این فعالیت مجرمانه سخت تر از قبل شده است. عدم امکان موفقیت یک کشور خاص در مبارزه با این جرم، همکاری دولت های مختلف را اقتضا می کند. از این رو، امروزه شاهد تصویب اسناد جهانی، منطقه ای و حتی قراردادهای دو جانبه بین کشورهای مختلف در این زمینه هستیم. همکاری کشورها طیف وسیعی از فعالیت ها را دربرمی گیرد. مبادله اطلاعات راجع به گروه های مجرمانه فعال در این زمینه، مبادله اطلاعات راجع به رفت و آمد بین مرزها و همکاری بین پلیس کشورهای مختلف به منظور تعقیب قاچاقچیان انسان از جمله این اقدامات است. بزه دیدگان قاچاق انسان غالباً افراد فریب خورده ای هستند که از سرنوشت خود اطلاعی نداشته اند و لذا حمایت از آن ها بسیار ضروری است.

امروزه جرم قاچاق انسان هر چند در قوانین ایران و حقوق جزای بین الملل و قوانین اکثر کشورها جرم انگاری شده و مجازاتهای سنگینی برای آن در نظر گرفته شده است اما به نظر گیرنده تصویب قوانین کافی نبوده و همت بالای مجامع جهانی را می طلبد تا با همکاری همدیگر دست قاچاقچیان انسان را چه در مبدأ و چه در مقصد قطع نموده و با به کارگیری یک سیاست جامع در جهانی برای مبارزه با این معضل جامع انسانی از هیچ کوششی دریغ نمایند. همه با هم باید زمینه های افزایش و رواج قاچاق که همان فقر اقتصادی - فرهنگی نظارت ضعیف قوای امنیتی می باشد را از بین ببرند و جلوی قربانی شدن انسانهای بی گناه را بگیرند کشور ما نیز یکی از قربانیان قاچاق انسان می باشد از آنجا که جامعه اسلامی می باشد و بیشتر زیر ذره بین رسانه های جهانی می باشد باید در این امر تلاش بیشتری از خود نشان داد. افزایش قاچاق انسان که می رود تا حیثیت نظام اسلامی را در جهان به باد دهد می طلبد که مسئولین کشورمان برای کاهش این معضل با سرمایه گذاری در امر مبارزه زمینه های ایجاد کنند آن فقر - بی کاری را از بین ببرند چون تا زمانی که جرم پیشگیری نشود مبارزه با آن نتیجه ای حاصل نخواهد داد همچنان که امروز شاهد افزایش قاچاق انسان در ایران هستیم. از این رو، تدابیر خاصی برای حمایت از آن ها اندیشیده شده است. تصویب مقرراتی برای حفظ حریم خصوصی بزه دیدگان و حمایت از آن ها در مقابل قاچاقچیان، اعطای معافیت از تعقیب در صورت تخطی بزه دیدگان از مقررات مختلف، همچون مقررات مربوط به عبور از مرز و یا کار در کشور خارجی، ارائه کمک های پزشکی، روانی و مادی، اعطای تسهیلات خاص به بزه دیدگان خارجی همچون اعطای مجوز اقامت برای مدت معین در کشور مقصد و اعطای کمک های مالی برای بازگشت به کشور مبدأ از جمله این تدابیر است. در کنار مقررات فوق، جنبش وضع مقررات کیفری شدید در حوزه قاچاق انسان در بسیاری از کشورها مشاهده می شود. در برخی از کشورها همانند کلمبیا حتی مجازات شدید ۱۰ تا ۱۵ سال حبس به همراه جزای نقدی پیشینی شده است. ایران نیز با تصویب قانون مبارزه با قاچاق انسان در شمار این کشورها قرار گرفته است. هر چند این قانون، خلأ قانونی در این حوزه را رفع کرده، ولی همان

طور که مشاهده شد در برخی از موارد، قانون مذکور ایراداتی دارد که ضروری است برای اصلاح آن ها اقدام شود

پیشنهادات نویسندگان

مجموعه اقدامات، سیاست ها و برنامه هایی که سعی در تغییر و کنترل شرایط جرم زای محیط زندگی دارد با بهبود بخشیدن به شرایط اجتماعی، از ارتکاب هر نوع جرمی توسط آحاد جامعه پیشگیری نماید. در این مرحله، تلاش بر این است که افراد جامعه به سوی ارتکاب جرم گرایش پیدا نکنند و مستلزم کاهش فرصت های ارتکاب جرم (بدون توجه به مجرمین) می باشد. تقویت برنامه های رفاه اجتماعی و کاهش فقر، پیش بینی برنامه های آموزشی و تفریحی سالم برای پرکردن ساعت فراغت نوجوانان و جوانان و آگاه سازی آنان نسبت به عواقب ارتکاب جرایم، فراهم کردن فرصت های برابر، برای اشتغال و زندگی برای همه مردم از جمله اقداماتی است که در پیشگیری اولیه می تواند مورد توجه قرار گیرد. همچنین از پیشگیری، تلاش های پیشگیرانه برای کنترل افراد خاصی که در معرض بزهکاری قرار دارند متمرکز می شود و شامل برنامه هایی است که برای افراد در معرض خطر در نظر گرفته شده است. به عنوان مثال در پیشگیری از قاچاق زنان، تمرکز تلاش ها در این نوع پیشگیری بر روی افرادی است که در نقاط مستعدتر و دارای سابقه قاچاق انسان زندگی می کنند و یا به علت فقر اقتصادی، بیشتر در معرض خطر گرفتار شدن در دام قاچاقچیان انسان قرار دارند. جذب این گونه افراد به کلاس های آموزشی و بهسازی شخصیت، کمک به حل مشکلات مالی و خانوادگی آنان از طریق نهادهای مسئول، آموزش اعضای خانواده و نزدیکان این افراد برای کنترل غیرمستقیم یا مستقیم آنان و چگونگی برخورد با سوء رفتارهای آنان از جمله اقداماتی است که در این مسیر می تواند مد نظر قرار گیرد. و همچنین اقدامات پیشگیرانه بر جلوگیری از تکرار جرم و بازسازی مجرمان متمرکز می گردد. تلاش های پیشگیرانه در این مرحله، برای جلوگیری از رفتارهای مجرمانه است تا مجرمان اصلاح و با محیط اجتماعی خود سازگار شوند و به ارتکاب جرم مجدد گرایش پیدا نکنند. اقداماتی نظیر مداخله کیفری درباره جرایم

و نیز پیش بینی سازوکارهای لازم برای تنبیه و تربیت مجرمان و جلوگیری از ارتکاب مجدد جرم توسط آنان از جمله اقداماتی است که در این مرحله به آنها پرداخته می شود.

اقدامات مقابله ای با جرم، به کلیه اقداماتی گفته می شود که در راستای کسب اطلاعات از وضعیت مجرمین، دستگیری آنها به همراه شواهد و قراین لازم توسط ضابطین قضایی و در نهایت مجازات مجرمین توسط دستگاه قضایی صورت می گیرد.

درواقع اقدامات مقابله ای با جرایم و مجرمین، آخرین حلقه از زنجیره کنترل جرایم توسط نهادهای مسئول است که مستقیماً به افرادی می پردازد که عملاً جرم را در سطح جامعه به انجام می رسانند (برخورد با مجرمین). در این مرحله، کمتر به وضعیت شخصی مرتکبین جرم توجه می شود و صرف نظر از اینکه مجرمین با چه دلایلی به ارتکاب جرم پرداخته اند، مجازات خواهند شد، هرچند ممکن است به علت جهات مخففه یا مشدده، میزان مجازات آنها با یکدیگر تفاوت هایی داشته باشد که همه این موارد، در قوانین پیش بینی شده است.

با عنایت به اینکه پیشگیری و مقابله مستمر با قاچاق زنان از اهمیت ویژه ای برخوردار است، به نظر می رسد لازم است در پلیس فرودگاه ها، راه آهن، گذرنامه، مناطق مرزنشین و پاسگاه های مناطق مرزی و ساحلی، ساختار ویژه ای جهت انجام ماموریت مقابله با قاچاق زنان و دختران دیده شده و با حساس کردن این یگان ها نسبت به مسئله قاچاق زنان و دادن آموزش های خاص به آنها، اطلاعات جمع آوری شده از سوی این یگان ها با طی سلسله مراتب مربوطه به بخشی مشخص در نیروی انتظامی استان ذیربط و ناجا ارسال شود تا ضمن تجزیه و تحلیل اطلاعاتی و پیدا کردن روابط شبکه ای و پنهان از میان اطلاعات واصله، برنامه ریزی های لازم برای نابودی شبکه های قاچاق به صورت فرایگانی و فرمانطقه ای دیده شود و با استفاده از متخصصان امر نسبت به دستگیری سران و عوامل شبکه های مافیایی قاچاق انسان اقدامات قانونی بایسته صورت گیرد.

بدیهی است با توجه به اهمیت ویژه ای که جرم قاچاق زنان از نظر شرع انور اسلام، دیدگاه عمومی مردم و حفظ کرامت انسانی دارد، مبارزه با این جرم باید به صورت سازمان یافته و

با استفاده از بانک اطلاعات قوی که در این زمینه تشکیل می شود صورت گیرد. لذا با توجه به شبکه ای و پیچیده بودن این جرم، به نظر می رسد بهترین مرجع رسیدگی به آن پلیس اطلاعات ناجا می باشد که می تواند با بهره گیری از اطلاعات سایر سازمان ها و نهادهای اطلاعاتی، اقدامات ویژه ای را در راستای مقابله با این جرم به انجام رساند، بدون آنکه (با در نظر گرفتن فاکتورهای اطلاعاتی) دچار سوختن اطلاعات و یا وارد شدن آسیب به قربانیان، شهود و مطلعین گردد.

پی نوشت ها

- [۱] - ولیدی، (دکتر) محمد صالح، نگاهی به قاچاق انسان از منظر قانون، تقریرات ضمیمه درس حقوق جزای اختصاصی (۱)، دذر دوره کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم شناسی، نیمسال اول تحصیلی ۸۶-۸۵، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، ص ۱۱.
- [۲] - اشتری، بهناز، قاچاق زنان بردگی معاصر، نشر میزان، چاپ اول، سال ۱۳۸۵، ص ۱۷.
- [۳] - السان، مصطفی، قاچاق زنان و کودکان برای بهره کشی جنسی، فصلنامه علمی، پژوهشی رفاه اجتماعی، سال چهارم، شماره ۱۶، بهار ۱۳۸۴، ص ۳۳۲.
- [۴] - ولیدی، (دکتر) محمد صالح، پیشین، ص ۱۲.
- [۵] - ولیدی (دکتر) محمد صالح، نگاهی به قاچاق انسان از منظر قانون.
- [۶] - ولیدی، (دکتر) محمد صالح، پیشین، ص ۵.
- [۷] - گلدوزیان، (دکتر) ایرج، پیشین، ص ۲۶.
- [۸] - اشتری، بهناز، پیشین، ص ۲۱۳.
- [۹] - اشتری، بهناز، پیشین، ص ۷۰.

منابع و مآخذ

الف) منابع فارسی

- [۱] - ولیدی ، (دکتر) محمد صالح ، نگاهی به قاچاق انسان از منظر قانون ، تقریرات ضمیمه درس حقوق جزای اختصاصی (۱) ، دذر دوره کارشناسی ارشد حقوق جزا و جرم شناسی ، نیمسال اول تحصیلی ۸۶ - ۸۵ ، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی ، ص ۱۱ .
- [۲] - اشتری ، بهناز ، قاچاق زنان بردگی معاصر ، نشر میزان ، چاپ اول ، سال ۱۳۸۵ ، ص ۱۷ .
- [۳] - السان ، مصطفی ، قاچاق زنان و کودکان برای بهره کشی جنسی ، فصلنامه علمی ، پژوهشی رفاه اجتماعی ، سال چهارم ، شماره ۱۶ ، بهار ۱۳۸۴ ، ص ۳۳۲ .
- [۴] - ولیدی ، (دکتر) محمد صالح ، پیشین ، ص ۱۲ .
- [۵] - ولیدی (دکتر) محمد صالح ، نگاهی به قاچاق انسان از منظر قانون .
- [۶] - ولیدی ، (دکتر) محمد صالح ، پیشین ، ص ۵ .
- [۷] - گلدوزیان ، (دکتر) ایرج ، پیشین ، ص ۲۶ .
- [۸] - اشتری ، بهناز ، پیشین ، ص ۲۱۳ .
- [۹] - اشتری ، بهناز ، پیشین ، ص ۷۰ .

ب) منابع انگلیسی

- Atkin and others. (2014). Protecting the victims of domestic violence-the Domestic protection act. Victoria university Law Review, No 14.